

Explicarea mecanismelor psihologice implicate în procesul de influențare sau determinare a comportamentului decizional în condiții de incertitudine reprezintă un demers investigativ complex, interesant, dar și dificil de realizat, datorită lipsei unor instrumente de evaluare adecvate.

Din această perspectivă, mi-am propus, în acest articol, să analizez influența pe care factorul incertitudine o are asupra modului în care se iau deciziile militare în condițiile actuale de ducere a acțiunilor de luptă și să explic mecanismele psihologice prezente în procesul decizional, în situații de tensiune și de risc crescut.

Impactul incertitudinii asupra deciziei militare

CĂTĂLINA BIRĂU
Facultatea „Lucian Blaga”, Sibiu

Incertitudine și decizie pe câmpul de luptă

În prezent, modul de ducere a acțiunilor de luptă s-a modificat semnificativ, utilizarea forței fiind, de multe ori, înlocuită cu strategii și tehnici de confruntare neconvenționale, în care preponderență au mijloacele și procedeele nemilitare.

Intervențiile militare moderne desfășurate în situații de criză sunt situații-limită cărora le sunt caracteristice maxima solicitare fizică și psihică și confruntarea permanentă cu incertitudinea. Operațiile militare de astăzi nu mai sunt concepute și desfășurate potrivit unor modele și reguli consacrate, ci îmbracă forma unor scenarii, strategii minuțios elaborate în raport cu fiecare situație concretă de luptă.

În planul luării deciziilor pe timpul desfășurării acțiunilor militare, reperele de raportare necesare evaluării situației sunt reduse numeric și orice prezumție referitoare la evoluția contextului de ducere a luptei este legată de analiza și interpretarea comportamentului adversarului. Activitatea complexă de cunoaștere, interpretare și evaluare a inamicului constituie principala sursă de erori în luarea deciziei militare, erori care pot face decizia inadecvată situației concrete. De aceea, una dintre influențele perturbatoare majore ale câmpului modern de luptă este dificultatea accentuată, chiar neputința – în pofida achizițiilor tehnice și metodologice de ultimă oră – de a racorda propria opțiune la manifestările complexe ale adversarului. Întrucât decizia militară nu dispune decât de un reper sigur, variabilitatea, esențială este capacitatea de a anticipa evoluțiile inamicului, prin construirea permanentă de variante de reacție, și de a alege și aplica oportun pe cea mai potrivită. Așadar, în momentul critic al luării rapide a unei decizii optime, decisiv este portofoliul de variante de acțiuni avute la dispoziție de militari.

Asupra psihicului militarilor își pune amprenta un ansamblu complex de influențe: teama de necunoscut, nevoia de informație, așteptarea, supraîncărcarea informațională, autostresarea internă,

inocularea premeditată în mentalul individual și colectiv a unei false imagini a inamicului, confruntarea cu sine pentru controlarea propriilor afecte (menținerea lucidității, calmului, autocontrolului), confruntarea cu neajunsurile de ordin material și cu intemperiele, lupta cu limitele propriei tehnici de luptă, efectele produse de unele arme și substanțe ce acționează direct asupra sistemului nervos, dereglarea ciclului biologic zi-noapte, apariția stării de oboseală.

Unul dintre cele mai importante efecte ale tuturor acestor presiuni psihice îl constituie **incertitudinea**.

Fiecare persoană dispune de structuri informaționale pe baza cărora decodifică și interpretează împrejurările situaționale în care pierde controlul asupra ambianței în plan cognitiv-informațional și/sau energetic-instrumental. Astfel, în momentul în care apare un deficit informațional (incertitudine), se produce o perturbare energetică (anxietate) care generează

un comportament dezadaptat. Cu alte cuvinte, reflectarea cognitiv-subiectivă a unei stări de incertitudine este generatoare de disconfort și anxietate, având ca efect declanșarea unor dezechilibre biofizice și psihologice care, în condițiile solicitărilor intense ale mediului, solicită imperios o rezolvare adaptativă.

Este necesar să precizăm că, într-o situație de război, ceea ce afectează în cea mai mare măsură psihicul militarilor nu este „realitatea obiectivă”, ci „realitatea

subiectivă”, modalitatea prin care realitatea se oglindește și este prelucrată interior de fiecare subiect în parte, în funcție de propriile necesități. În acest caz, factorul incertitudine prezintă o conotație cognitivă, cu o dublă perspectivă: *incertitudinea obiectivă* (raportul dintre cantitatea și calitatea informațiilor necesare luării unei decizii și cele pe care decidentul le deține efectiv) și *incertitudinea subiectivă* (percepția pe care decidentul o are asupra gradului de certitudine/incertitudine).

În plan psihologic, prelucrarea cognitivă a contextului câmpului de luptă se realizează în funcție de: capacitatea subiectului de a identifica natura și modul de acțiune a agentului amenințător, gama și eficacitatea alternativelor disponibile de a face față amenințării, limitările situaționale privitoare la utilizarea unei alternative sau a alteia. Situația de luptă este analizată în funcție de apanajul informațional-cognitiv al subiectului, atribuindu-i propria sa interpretare și evaluând-o prin prisma consecințelor pentru sine.

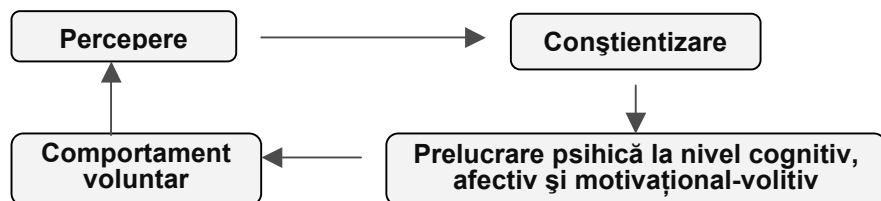
Așadar, strategia de acțiune aleasă se constituie în funcție de caracteristicile situației, de modul în care acestea se reflectă în structura psihică și motivația decidentului.

Mecanisme psihologice ale deciziei

Pentru a avea o imagine mai clară a mecanismelor psihologice implicate în procesul decizional al conducătorilor militari imaginăm următoarea situație: liderul militar X

este în situația de a alege, într-o anumită împrejurare de luptă, dintr-o mulțime de soluții practice, pe cea mai adecvată, socotită ca satisfăcătoare pentru rezolvarea scopului urmărit. Deci el trebuie să selecteze din multitudinea semnalelor de intrare răspunsurile corespunzătoare semnalelor de ieșire.

Procesul decizional al liderului militar și mecanismele psihologice pe care acest proces le presupune se pot înțelege analizând următoarea schemă:

Etapa I, **perceperea**, cuprinde următoarele componente psihologice: detectarea, discriminarea și identificarea corectă a stimulilor, perceperea corectă a timpului, spațiului și a mișcării.

Etapa a II-a, **conștientizarea**, se referă la pătrunderea în planul conștient a semnificației stimulilor și a contextului în care au loc evenimentele.

Etapa a III-a, **prelucrarea psihică în plan cognitiv, afectiv și motivațional-volitiv**, implică aspecte complexe. La acest nivel, decidentul militar procesează operații de tipul: ● estimarea consecințelor situației și identificarea variantelor de acțiune; ● ordonarea efectelor previzibile pe căile de acțiune conturate, în urma aprecierii lor prin prisma utilității și a valorii; ● estimarea probabilităților de reușită sau de eșec pentru fiecare

variantă de acțiune (în această fază, rol dominant îl au gândirea și componentele sale: cunoștințele generale și speciale, deprinderile, experiența profesională și de viață); ● trierea și reducerea variantelor de acțiune până la „structura alternativelor” (dilemă).

Sub aspect *cognitiv*, se manifestă nevoia permanentă de a se informa, de a dispune de o imagine coerentă, care să conțină elemente relevante privind posibilitățile de existență și de securitate.

În plan *afectiv*, pot apărea puternice tensiuni afective și dezechilibre emoționale prin declanșarea și amplificarea unor stări psihice negative, generate de însăși imaginea câmpului de luptă, la care se adaugă cele induse de propaganda inamică.

Sub aspect *motivațional-volitiv*, apare posibilitatea erodării convingerilor pozitive, stence și a inducerii prin persuasiune și manipulare informațională a neîncrederii în forțele proprii, în camarazi și comandanți, în armamentul și tehnica din dotare, iar, în final, pierderea încrederii în obținerea victoriei și în supraviețuire. De aceea, sunt necesare echilibrul și stabilitatea emoțională, controlul strict al stărilor afective (anxietate, frică, teamă, panică, frustrare).

Etapa a IV-a, **comportamentul voluntar**, implică latura atitudinal-decizională.

Au loc, pe timpul acestei etape, înlăturarea „structurii alternativelor” și luarea în considerație a variantei de acțiune apreciată ca optimă. În acest proces un rol important îi revine aspirației subiectului care cuprinde scopul și atitudinea propensivă.

În încheiere, ținând cont și de concluziile care decurg din schema prezentată, putem spune că decizia de tip militar se bazează pe o strategie de tip normativist, asigură combinarea armonioasă a demersului colectiv cu autoritatea și responsabilitatea liderului (comandantului), permite delegarea de autoritate și, nu în ultimul rând, asigură coeziunea și solidaritatea grupului decizional, liderul oficial fiind unica întruchipare a deciziei optime.

Decizia de tip militar este modalitatea cea mai adecvată de contracarare a incertitudinii și de aceea înțelegerea – din perspectiva faptului că percepția, reprezentarea și anticiparea împrejurărilor de luptă sunt rezultatul unei interpretări-evaluări a cerințelor situației și a resurselor subiectului– dinamicii proceselor psihice care se produc *hic et nunc* în procesul decizional militar este imperios necesară. ■

BIBLIOGRAFIE

Ceașu, Valeriu, *De la incertitudine la decizie*, București, Editura Militară, 1972.

Gădiuță, Ion, Sava Dumitru, *Decizia militară. Raționalitate și legitimitate*, Colecția Statului Major General, București, 1998.

Juncu, Ioan (coord.), *Agresiune și apărare psihologică*, București, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 1994.

Radu-Tomșa, Ion, *Psihologie militară. Eul, imaginea de sine și comportamentul în luptă*, București, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 1999.

http://www.apa.org/divisions/div19/div19_intro.html, 6 februarie 2005.

